

שנת 1986

שנת 1986: תקווה בין חומות - על עתירות אסירים בישראל

רע"ב 7/86 וייל נ' מדינת ישראל

יצחק ברט, פרקליט במחוז ירושלים, אזרחי

א. סיפורו של הרב חיים לואיס וייל

הרב ד"ר חיים לואיס וולפיש נולד בשנת 1931 בארצות הברית למשפחת מהגרים יהודים דתיים ממזרח אירופה. הוא הוסמך לרבנות על-ידי הרב הראשי לישראל, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, שימש כרב בניו יורק ובפנסילבניה, ולדבריו - "ידוע כחזן מופלג בארצות-הברית". במקביל, הרב ד"ר וולפיש סיים בשנת 1956 את לימודי המשפטים (לאחר ששינה את שם משפחתו ל"ווייל") והחל לעסוק בעריכת דין בניו-יורק. הוא עשה חייל בעבודתו, הרצה בפקולטות למשפטים במוסדות ללימודים גבוהים, והפך - לדבריו - למומחה בתחום אגרות החוב.

במקביל לעבודתו כעורך דין, עסק מר וייל גם במרמה. בשנת 1973 הוא הועמד לדין בארצות הברית, ונשא ב-6 חודשי מאסר בגין עבירות מרמה שונות. ענייננו כאן ב-8 עבירות מרמה אחרות, שבגין הועמד לדין במדינת ישראל, הורשע ונדון בין השאר ל-36 חודשים מאסר בפועל.¹ נציין רק כי מגזר הדין עולה כי עדותו של וייל בבית המשפט הייתה "עדות מתוכננת, מתחמקת ומתחכמת", "רצופה שקרים ברורים", שהיוותה "ניסיון גלוי לעין לאחז את עיני בית-המשפט ולהוליכו שולל". בית המשפט התרשם כי מר וייל "עשה הכל כדי להטות משפט זה ממסילתו הקבועה לו בחוק",² ומשום כך הטיל עליו באופן חריג את הוצאות המשפט. בערעור שהגיש מר וייל על חומרת גזר הדין, קוצרה תקופת מאסרו בפועל ל-24 חודשים.³

בתקופת שהותו של מר וייל בבית הסוהר נעסוק בהרחבה להלן. כעת נציין כי לאחר שחרורו מבית הסוהר החל מר וייל לעסוק בתיווך במכירת דירות.⁴ בשנת 1995 הוגש נגדו כתב אישום

1 ת"פ (מחוזי י-ם) 187/84 מדינת ישראל נ' חיים לואיס בן איזידור וייל, פ"מ תשנ"א(1) 96 (1984). תקצר היריעה מלתאר את המעשים שבביצועם הורשע מר וייל. בתמצית, הוא הקים רשות פיקטיבית לפרעון מוקדם של אגרות חוב של מדינת ישראל במקרים שבהם התנאים לפרעון אינם מתקיימים, ובחלק מהמקרים אף לא העביר למוכרי אגרות החוב את התמורה המוסכמת.

2 בין השאר, הגיש מר וייל בקשות רבות לפסילת השופט שדן בעניינו. ראו: ע"פ 614/85 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל, פ"ד לט(3) 299 (1985); ע"פ 578/86 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 30.9.1986); בג"ץ 510/86 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 27.7.1986).

3 ע"פ 804/85 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (פורסם בתקדין, 26.10.1986). לטענת מר וייל, הוא לא ערער על הרשעתו כיוון שהמוצגים שהוצגו בפני בית המשפט המחוזי לא היו בידיו. ראו: בג"ץ 666/85 חיים לואיס וייל (ולפיש) נ' מדינת ישראל (פורסם בתקדין, 3.2.1986). וראו גם: בג"ץ 351/86 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (פורסם בתקדין, 1.6.1986).

4 ראו: ת"א (שלום י-ם) 13452/95 חיים וולפיש נ' אלימלך וידר (ז"ל) (פורסם בנבו, 20.6.2001); ע"א (מח' י-ם) 2372/01 חיים וולפיש וייל נ' עיזבון המנוח אליעזר וידר ז"ל (לא פורסם, 6.2.02).

נוסף, בגין ניסיון לקבל דבר במרמה בנסיבות מחמירות. בחלוף 4 שנים החליט היועץ המשפטי לממשלה לעכב את ההליכים הפליליים בהליך זה, ובקשתו של מר וייל לקבל פיצוי - נדחתה.⁵ בשנת 2002 ביקש מר וייל להתחיל התמחות בעריכת דין במשרדה של רעייתו - עו"ד מאשא וולפיש. לשכת עורכי הדין דחתה את בקשתו, בשל ההליכים הפליליים שבהם הורשע. מר וייל טען כי לאחר שהרשעותיו התיישנו, אין מקום להתחשב בהן בבחינת בקשתו להתמחות. טענה זו התקבלה על ידי בית המשפט העליון, שהסיק כי לשכת עורכי הדין הורתה למר וייל שלא כדין לפרט בפניה גם הרשעות שהתיישנו.⁶ מר וייל החל אפוא לעבוד במשרד עורכי הדין של רעייתו, ונפטר לפני כ-4 שנים.

ב. מהי עתירת אסיר?

ננטוש לכמה שורות את קורותיו של הרב ד"ר חיים וייל, ונתאר בקצרה את התחום המשפטי שהרב וייל עתיד להותיר בו חותם משמעותי. תחום זה - תחום "עתירות האסירים" - עוסק בדרך שבה יכולים אסירים לעתור לבית המשפט על תנאי כליאתם. במקורה, לא כללה פקודת בתי הסוהר הסדרה של האופן שבו יכולים אסירים לעתור על החלטות שהתקבלו בעניינם. משום כך, ומכוח סעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה, הייתה סמכות זו נתונה בידי בג"ץ. יכולתם של האסירים לפנות במישרין לבג"ץ הציפה את בית המשפט העליון. עתותיהם של האסירים בידיהם, והם החלו לעתור גם על "עניינים של מה בכך" - ביקורים, מכתבים, אבדות קלות ערך וענייני משמעת.⁷ מתברר כי בשנת 1979 לבדה, עלה מספרן של עתירות האסירים על עתירה אחת ביום. נוכח מצב זה, החליט המחוקק להסמיך לראשונה בתי משפט מחוזיים לדון בעתירות נגד רשויות שלטוניות.⁸ בתיקון מס' 5 לפקודת בתי הסוהר, שהתקבל בשנת 1980, נקבע כי אסיר רשאי להגיש לבית המשפט המחוזי עתירה נגד רשויות המדינה "בכל עניין הנוגע למאסרו או למעצרו". מלכתחילה הוצע כי עתירת אסיר תידון בפני שלושה שופטים, אולם לבסוף נקבע כי היא תידון בפני שופט יחיד. פקודת בתי הסוהר ממשיכה וקובעת כי "החלטת בית המשפט בעתירה ניתנת לערעור לפני בית המשפט העליון, אם נתקבלה רשות לכך מבית המשפט בגוף ההחלטה או מאת שופט בית המשפט העליון".⁹ במקביל לתיקון החדש, קבע שר המשפטים את תקנות סדרי דין (עתירות אסירים), התש"ס-1980. תקנות אלה קבעו כי בית המשפט המחוזי רשאי לדון בעתירת אסיר בתוך בית הסוהר, "אם ראה לעשות כן למען הצדק או למען יעילות הדיון".¹⁰ מכאן התפתחה הפרקטיקה המקובלת כיום, לפיה במרבית בתי הסוהר, שופטי בתי המשפט המחוזיים הדנים בעתירות

⁵ ב"ש (שלום י-ם) 3927/02 **חיים לואיס נ' מדינת ישראל** (פורסם בתקדין, 3.9.2004).

⁶ על"ע 5277/03 **לואיס וולפיש נ' הוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין בישראל** (פורסם בנבו, 31.5.2006).

⁷ הצעת חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (תיקון מס' 5), התש"ס-1980, ה"ח 1432.

⁸ מהלך זה הורחב בשנת 2000, עם חקיקת חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, התש"ס-2000, שהסמיך את בית המשפט המחוזי בשבתו כבית משפט לעניינים מינהליים לדון בעתירות נגד רשויות שלטוניות שונות.

⁹ ס' 62 ו-62א לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1972. תיקון מס' 5 לפקודת בתי הסוהר שינה מעט סעיפים אלו, באופן שאינו רלוונטי לענייננו.

¹⁰ תק' 3 לתקנות סדרי דין (עתירות אסירים). וראו גם רע"ב 7262/09 **יובל נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 16.9.2009); רע"ב 7244/09 **בושנאק נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 5.10.2009); רע"ב 9698/07 **ביאדסה נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בתקדין, 30.12.2007).

אסירים עושים זאת באולם דיונים שבבית הסוהר עצמו.¹¹ התקנות קובעות גם כי בית המשפט המחוזי חייב לקיים דיון בעל-פה בעתירה, ואינו רשאי לדחותה על הסף; ולעומת זאת בית המשפט העליון רשאי להחליט בבקשת רשות ערעור שהוגשה לו גם ללא קיום דיון.¹² כעת נשוב לקורותיו של מר וייל לאחר תום משפטו, ונראה כיצד זכה מר וייל לשם עולם ולקביעת הלכה חשובה בפרשנות פקודת בתי הסוהר.

ג. בין כתלי בית הסוהר

תקופת שהותו של מר וייל בבית הסוהר לא הייתה לו קלה. עצם השהות בבית הסוהר אינה פשוטה לאדם שגילו מעל 55, ושהותו מחוץ לכותלי בית הסוהר אישה, ילדים ונכדים. מעבר לכך, כבר ציינו שמר וייל סבל מבעיות רפואיות שונות, שהקשו אף הן על שהותו בבית הסוהר. בנוסף, מר וייל היה קרבן לטענתו להתנהגות שאינה הולמת - מכות וביזיונות - בבית הסוהר.¹³ אולם בניגוד לאסירים אחרים, מר וייל היה בעל הכשרה משפטית, והכשרה זו לא נותרה מחוץ לבית הסוהר שעה שהמחזיק בה נידון למאסר. כך העיד מר וייל על עצמו, כי הוא "כותב הרבה עררים וערעורים לעצמו ולאסירים אחרים", "מעורב במספר מסוים של משפטים אזרחיים" ו"פונה מדי פעם למשטרת ישראל בתלונות פליליות".¹⁴

ואכן, בסמוך לאחר כניסתו לבית הסוהר, החל מר וייל לפנות לשלטונות בית הסוהר בבקשות שונות, ואם בקשות אלה נדחו - הגיש עליהן עתירת אסיר. לאחר שעתירות אסיר שהגיש נדחו, הגיש מר וייל לבית המשפט העליון בקשות רשות לערער על החלטות אלה. ככל הנראה, מפאת מספרן הרב של הבקשות, ריכוז נשיא בית המשפט העליון - כב' השופט מאיר שמגר - את העיסוק בהן ליום אחד: ה-26 ליוני בשנת 1986.

שלוש עתירות של מר וייל נדחו באותו היום. בראשונה טען כי חייו נתונים בסכנה בבית הסוהר, כיוון שאין הפרדה בין אסירים החולים באיידס לבין אסירים אחרים.¹⁵ העתירה השנייה נגעה להחלטה על העברת מר וייל מכלא מעשיהו לכלא איילון.¹⁶ העתירה השלישית שדן בה כב'

¹¹ ראו סקירה אצל כב' השופטים דוד חשין ודוד רוזן, "דו"ח הוועדה לבדיקת המתכונת הראויה לבירור עתירות אסירים" ס' 10 (2011), <https://tinyurl.com/HashinRozen> (להלן: "דו"ח חשין-רוזן"). המלצת ועדה זו הייתה כי "דיונים בעתירות אסירים, ככל הליך משפטי אחר, יש לקיים בבתי המשפט במקום מושבם הקבוע".

¹² תק' 4 ו-7 לתקנות סדרי דין (עתירות אסירים). בשנת 2016 תוקנו התקנות, ונקבעה בהן רשימה סגורה של עילות שבהתקיימן רשאי בית המשפט המחוזי למחוק עתירת אסיר על הסף. לדוגמה: אם האסיר לא פנה לרשויות בתי הסוהר לפני הגשת העתירה, אם העתירה היא קנטרנית או טורדנית ואם העתירה לא לוותה בתצהיר.

¹³ ראו: עניין **חיים לואיס וייל (וולפיס)**, לעיל ה"ש 3.

¹⁴ כתב העתירה בבג"ץ 542/86 **חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל** (ארכיון בית המשפט העליון).

¹⁵ בר"ע 6/86 **חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל** (לא פורסם, 26.6.86). ראוי לציין שמר וייל הקדים את זמנו, ככל הנראה כיוון שבאותה העת השיח בנושא האיידס טרם עלה למודעות הציבורית. החל משנת 1999, קבע נוהל 05-2001 של מחלקת הרפואה בשב"ס כי יש לבדוק כל אסיר עם קליטתו בבית הסוהר אם הוא נשא של מחלת האיידס, ויש לשכן אסירים נשאי HIV בחדרים נפרדים משאר האסירים. בשנת 2014 תוקן הנוהל. ראו: עידו אפרתי, "שב"ס עדכן את נוהלי הטיפול באסירים נשאי HIV, אך ממשיך לשכנם בנפרד" **הארץ - חדשות בריאות** 5.10.14, <https://tinyurl.com/shabas-HIV>. וראו גם: רע"ב 7905/07 **פלוגי נ' נציב שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 20.2.2008).

¹⁶ רע"ב 8/86 **חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 26.6.1986).

הנשיא שמגר נגעה להחלטה שלא לשתף את מר וייל בטיולי אסירים ובשיעורים בדת וביהדות בכותל המערבי, במערת המכפלה ובקבר רחל. בהחלטה בעניין זה נקבע כך:¹⁷

"רשות ערעור אינה ניתנת כדבר שבשגרה אלא אם מתגלית בעיה משפטית בעלת חשיבות או אם עולה נושא אחר שחשיבותו היא כללית. המבקש לא הצביע על קיומם של טעמים כגון אלה ועל כן אוכל רק לסכם ולומר כי החלטת בית המשפט המחוזי מקובלת עלי וכי לא גיליתי עילה להבאתו של העניין בפני ערכאת ערעור נוספת."

פסקה קצרה זו צוטטה לאחר מכן פעמים רבות מאוד. **הלכת וייל** - כפי שנקרא שמה - קובעת כי רשות ערעור על החלטה בעתירת אסיר ניתנת רק במקרים חריגים, כאשר העתירה מעלה בעיה משפטית חשובה או שיש לה השלכות רחב כלליות. על החלטות אחרות, העוסקות 'סתם' בזכויותיו של אסיר או בהטבות שלא ניתנו לו, לא תינתן רשות ערעור ובקשות שיוגשו לערער עליהן - יידחו.

הלכת וייל לא פסחה כמובן על מר וייל עצמו. על בקשת רשות ערעור שהגיש בשנת 1988, ככל הנראה בנושא שאינו בעל חשיבות מספיקה, כבר זכה מר וייל להחלטה בת שלוש מילים בלבד: "אין רשות ערעור".¹⁸

למרות זאת, מר וייל גמר אומר בנפשו להביא לבית המשפט העליון את הטרוניות שיש לו על היחס כלפיו בבית הסוהר, והגיש בעניין זה עתירות לבג"ץ. עתירה אחת כזו - שבה ביקש מר וייל להתייחד עם אשתו - נידונה והוכרעה בפסק דין ארוך ומפורט.¹⁹ מרבית העתירות הללו נדחו בשל קיומו של סעד חלופי בדמות הגשת עתירת אסיר. בית המשפט העליון קבע שכיוון שאסיר יכול להגיש עתירת אסיר לבית המשפט המחוזי, דוקטרינת הסעד החלופי מחייבת שלא לדון בעתירתו לבג"ץ.²⁰

ד. התפתחותן של עתירות האסיר

על פני הדברים, ההליך שנקבע בדין לעתירות אסירים כרוך בקושי משפטי משמעותי. סעיף 17 לחוק-יסוד: השפיטה קובע כי "פסק דין של בית משפט בערכאה ראשונה ניתן לערעור בזכות, להוציא פסק דין של בית המשפט העליון". סעיף זה פורט בחוקים שונים, ובראשם בחוק בתי המשפט,²¹ והדין בישראל מעניק רשות ערעור על כל פסק דין בעניין אזרחי, פלילי או מינהלי.

¹⁷ בר"ע 7/86 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 26.6.1986).

¹⁸ רע"ב 2/88 הרב חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 31.1.88).

¹⁹ בג"ץ 114/86 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(3) 477 (1987). פסק הדין נסב על בקשתו של מר וייל, שלדבריו היא נוגעת "לכל אסירים אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ובשביה, המקום ירחם עליהם": "לקבל כל חודש חופשה חריגה כדי לקיים מצוות עשה של פריה ורביה כדת משה וישראל ולשם שלום בית, או עם ליווי או בערבות, או בחדרי התייחדות בכלא". בית המשפט העליון קבע כי קיימת זכות לכל אדם בוגר לקיים יחסי אישות, ושליחתה ממנו היא פגיעה קשה. לעניין זה ראו גם: רע"ב 2416/05 פלוני ז"ל נ' שירות בתי הסוהר, סב(3) 13 (2007).

²⁰ בג"ץ 542/86 חיים לואיס וייל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 27.10.1986); ועוד.

²¹ חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984.

אכן, יש החלטות שאין עליהן זכות ערעור. בדרך כלל אין אפשרות לערער על החלטות ביניים בהליכים פליליים,²² ערעור על החלטות ביניים בהליכים אזרחיים טעון קבלת רשות,²³ והחוק קובע מספר החלטות ביניים בהליכים מינהליים שרק עליהן ניתן לבקש לערער.²⁴ אולם החלטות אלה הן החלטות ביניים, המתקבלות באמצע ההליך. תמיד ניתן לערער עליהן בזכות בסוף ההליך, במסגרת ערעור על פסק הדין, וכך נשמרת הוראת חוק היסוד.

יש גם פסקי דין שאין עליהן זכות ערעור. כך באשר לפסקי דין של בית המשפט לתביעות קטנות, שערעור עליהן טעון רשות,²⁵ וכך באשר לפסקי דין בענייני בוררות.²⁶ אולם הליכים אלו אינם הליכי חובה. לבית משפט השלום נתונה סמכות מקבילה לדון בתביעות המצויות בסמכותו של בית המשפט לתביעות קטנות, ומסלול הבוררות הוא מסלול רשות מובהק. משום כך, ניתן לטעון שעל הצדדים לשאת בתוצאת החלטתם לנקוט בהליך שאין בו זכות ערעור. בניגוד לכך, אסיר שנגרם לו עוול אינו יכול לנקוט בהליך אחר זולת הגשת עתירת אסיר, והעובדה שפסק דין בעתירת אסיר נתון לערעור ברשות בלבד מהווה חריג יחיד ובודד למצב המשפטי הנוהג ביחס לכל ההליכים האחרים.

הטענה שהוראות פקודת בתי הסוהר סותרות את חוק-יסוד: השפיטה הועלתה בעבר בפני בית המשפט העליון, במסגרת בקשות רשות ערעור על החלטות בעתירות אסירים. טענה זו נדחתה פעם אחר פעם, מבלי שהתקיים בה דיון במוטב שלושה.²⁷ בית המשפט העליון קבע שזכות הערעור, הקבועה במפורש בחוק-יסוד: השפיטה, אינה כשאר זכויות היסוד החוקתיות, ואין היא קיימת ללא חוק שמסדיר אותה במפורש. כפי שקבע בית המשפט העליון בהקשר אחר, "זכות הערעור אינה זכות הנקנית אוטומטית... היא נולדת אך ורק מכוחה של הוראה מפורשת שבחוק, היוצרת אותה ומגדירה את תחומיה. בטבע הדברים אין ערעור על החלטתה של ערכאת השיפוט העליונה במדינה... אולם אין גם ערעור על ערכאה אחרת כלשהי, נמוכה יותר, אם הדבר לא הוסדר מפורשות בחוק".²⁸ במקרים אחדים הסתמך בית המשפט העליון על החלטת רשם בית המשפט העליון, לפיה המונח "ערעור בזכות" שנקבע בחוק-היסוד כולל גם ערעור שאינו בזכות אלא טעון קבלת רשות.²⁹ הדין הנוהג הוא כי רשות ערעור על החלטות בעתירות אסירים תינתן אמנם ביד שאינה קפוצה, שכן אין מדובר בערעור 'בגלגול שלישי' אלא 'בגלגול שני' בלבד,³⁰ אך כמצות פקודת בתי הסוהר - אין אפשרות ערעור ללא קבלת רשות לכך. בכך, לכאורה, מופלות

²² ראו למשל: בג"ץ 2882/18 פלוני נ' קופת חולים לאומית (פורסם בנבו, 31.5.2018); רע"פ 4029/18 גולבל גרין גרופ נ' הוועדה המקומית שוהם (פורסם בנבו, 22.5.2018).

²³ ראו: סי' 41 ו-52 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב]; צו בתי המשפט (סוגי החלטות שלא תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009.

²⁴ ראו: סי' 12 לחוק בתי משפט לעניינים מינהליים.

²⁵ סי' 64 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב].

²⁶ סי' 38 לחוק הבוררות, התשכ"ח-1968.

²⁷ ראו למשל: רע"ב 4643/14 כהן נ' שירות בתי הסוהר (פורסם בנבו, 4.12.2014); רע"ב 5619/14 מגאדבה נ' שירות בתי הסוהר (פורסם בנבו, 30.7.2015); רע"ב 5453/08 דרי נ' שירות בתי הסוהר (פורסם בנבו, 25.6.2008).

²⁸ בג"ץ 1082/02 המוסד לביטוח לאומי נ' בית-הדין הארצי לעבודה, פ"ד נז(4) 443 (2003); בג"ץ 87/85 ארג'וב נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מב(1) 353 (1988).

²⁹ רע"א 9041/05 אמרי חיים נ' ויזל (פורסם בנבו, 30.1.2006). החלטה זו עסקה בהליכים בענייני בוררות, והיא אף נשענה בחלקה על המאפיינים הייחודיים של הליכים אלו. כבר ציינו כי לטעמנו קשה ללמוד מהליכים בענייני בוררות, שהם הליכים העוקבים הליכי רשות, לעתירות אסיר שהן הליכי חובה.

³⁰ ראו למשל: רע"ב 425/09 פריניאן נ' פרקליטות המדינה (פורסם בנבו, 11.3.2009).

עתירות האסירים משאר כל ההליכים בישראל, ומופלים האסירים - הזוכים להביא את עניינם בזכות בפני ערכאה אחת בלבד - משאר אזרחי המדינה ותושביה.

יש שאולי יציעו, שהתשובה לקושייה זו מצויה בטיבן של עתירות האסירים. עתירות רגילות עוסקות בעניינים שברומו של עולם, דוגמת הזכות לחינוך או לכניסה לישראל. עתירות אסירים, לעומתן, עוסקות בדברים של מה בכך: בתדירות ביקורים, בגודלם של חדרים ובאיכותו של מזון.³¹ אולי הבדל זה מצדיק אי-מתן זכות ערעור על החלטות בעתירות אסירים?

התשובה להצעה זו כמובן שלילית. **ראשית** - זכות היא זכות, וזכות-יסוד היא זכות-יסוד. אם חוק-יסוד: השפיטה מעניק זכות-יסוד לערעור, אזי זכות זו נתונה גם על החלטות שעשויות להיראות למאן דהו כהחלטות חסרות חשיבות אמיתית. **שנית** - אין לזלזל בחשיבותן של עתירות האסירים. חירותו של האסיר נשללת ממנו, זכותו לאוטונומיה מוגבלת בצורה קיצונית, ודווקא ביחס אליו נדרשת החברה לנקוט במאמצים כדי לשמור על מעט זכויותיו בקפדנות. השליטה שבידי הסוהרים על חיי האסירים, בכל יום ובכל שעה, עד ש"אין אדם שכפוף ותלוי ברשות מינהלית לשבט או לחסד כמו אסיר, ואין רשות שמכתיבה אורחות חיים לאדם כמו שירות בתי הסוהר", מחייבת בקרה הדוקה של בתי המשפט.³² **ושלישית** - מובן מאליו שבני-חורין אינם מגישים עתירות בענייני ביקורים, גודל חדר ואיכות מזון. רק אסירים נדרשים לעתירות אלה, שכן רק מהם נשללה (ובצדק!) היכולת לספק צרכים בסיסיים אלו לעצמם. קיים קושי בכך שהמדינה נוטלת מאסירים את זכויותיהם הבסיסיות בידה האחת, ולוקחת על עצמה את החובה לספקן להם, ובידה השנייה מצמצמת את יכולתם של האסירים לנהל הליך משפטי בעניין אותן זכויות. אם ההליך המשפטי בכל תחומי המשפט כולל גם זכות ערעור, קשה להצדיק את העובדה שזכות זו נשללת מאסירים, ומהם בלבד.

נוצר אפוא פער בין ההליכים העומדים לרשותם של אסירים לבין ההליכים העומדים לרשותם של אזרחים אחרים: בעוד האחרונים יכולים להגיש עתירות לבג"ץ ולבתי המשפט לעניינים מינהליים, הראשונים נאלצים להסתפק בעתירות אסיר. אלו נידונות על-ידי שופט יחיד, מתנהלות באולם קטן בין כתלי בתי הסוהר, מתבררות בהליך הממוקד בעניינו הפרטני של האסיר (ולא בעניין העקרוני העומד ברקע העתירה), ואין זכות ערעור על ההחלטה המתקבלת בהן.

ניתן להציע כמה פתרונות לבעיה זו. יש שהציעו לתקן את פקודת בתי הסוהר, כך שתינתן זכות ערעור על ההחלטה בעתירת אסיר, דוגמת זכות הערעור המוענקת על כל פסק דין של ערכאה דיונית.³³ הצעה אחרת היא להקים בתי דין מינהליים ייעודיים לדיון בעתירות אסיר, ולקבוע כי ניתן יהיה לערער על החלטותיהם בדרך של ערעור מינהלי לבית המשפט המחוזי בשבתו כבית

³¹ ראו לדוגמה רע"ב 2085/18 סלע נ' **שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 13.9.2018), שעניינו: "קבלת מנה של ופל מצופה במקום מנה של עוגה בחושה".

³² ראו: עע"א 7440/97 **מדינת ישראל נ' גולן**, פ"ד (נב) 1 (1998), רע"ב 6172/97 **מדינת ישראל נ' גולן**, פ"ד (נב) 1 (1998); בג"ץ 2605/05 **המרכז האקדמי למשפט ולעסקים נ' שר האוצר**, פ"ד סג(2) 545 (2009); רע"ב 5898/10 **מג'אדבה נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 23.11.2010).

³³ ניתן לשלב פיתרון זה עם הסמכת בתי משפט שלום לדון בעניינים מינהליים מסוימים. ראו: הצעת חוק בתי משפט לעניינים מינהליים (תיקון מס' 75) (בתי משפט שלום לעניינים מינהליים), התשע"ב-2012, ה"ח הממשלה 712. הצעת החוק אינה כוללת עתירות אסיר, אך ניתן לצרפן אליה, וכך אכן הוצע בדו"ח חשין-רוזן ובדו"ח הוועדה לבדיקת מבנה בתי המשפט הרגילים בישראל (ועדת אור), אוגוסט 1997.

משפט לעניינים מינהליים.³⁴ פתרון אחר - שאינו דורש שינוי חקיקה - הוא סטייה **מהלכת וייל**, ומתן רשות ערעור ביד רחבה יותר.³⁵ עוד אפשרות היא צמצום דוקטרינת הסעד החלופי בכל הנוגע לעתירות אסירים, תוך הכרה בכך שעתירת האסיר היא הליך 'נכה', שאינו מהווה תחליף מלא להליך משפטי 'רגיל'. בדרך זו יוכל האסיר לבחור בין שתי דרכים חלופיות: הגשת עתירת אסיר - על היתרונות הכרוכים בכך מבחינתו (קביעת העתירה לדיון במהירות, בירור על-ידי שופט מומחה, היעדר צורך להיטלטל לבית משפט) ותוך שקילת החסרונות שבהליך זה (היעדר זכות ערעור); או הגשת עתירה לבג"ץ או לבית המשפט לעניינים מינהליים.³⁶

ניתן להציע כמובן פתרונות נוספים. המשותף לכולם הוא ההכרה בכך שעם החרגתה מזכות היסוד לערעור, ובהתחשב בהלכות התקדימיות הרבות שקבע בית המשפט בעתירותיו של מר וייל, לא ניתן לראות את עתירת האסיר כסעד חלופי אמיתי ומלא להליכים המשפטיים המתנהלים בערכאות המשפט השגרתיים.

³⁴ פתרון זה הוצע על-ידי נעמה רוט **כלואים פעמיים - סוגיות פרוצדורליות בהליכי עתירות אסירים** (עבודה סמינריונית שהוגשה לד"ר נורית צימרמן, האוניברסיטה העברית, 2017). הצעה דומה הוצעה בדו"ח **חשין-רוזן**, לפיה יוכשרו בשירות בתי הסוהר משפטנים בעלי כשירות להתמנות לשופטי בתי משפט שלום, שיוסמכו לדון בהשגות אסירים על החלטות שניתנו בעניינם.

³⁵ במיוחד כאשר העניין נוגע לפגיעה בזכויות יסוד. ראו לדוגמה: רע"ב 9625/17 **מגאדבה נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 18.1.2018), בו נדחתה על הסף בקשת רשות ערעור בעניין נוהל שב"ס המסדיר את אופן הטיפול בתביעות קטנות המוגשות על ידי אסירים, תוך שנקבע כי נוהל זה פוגע בזכות הגישה לערכאות של האסירים אך פגיעה זו היא מידתית. גם הטענה החוקתית לפיה ס' 62 לפקודת בתי הסוהר סותר את ס' 18 לחוק-יסוד: השפיטה, שכן הוא מותנה את הערעור על ההחלטה בעתירת אסיר בקבלת רשות, מעולם לא נדונה בפני מותב שלושה אלא נדחתה פעם אחת על הסף (ראו לדוגמה: רע"ב 8100/17 **מגאדבה נ' שירות בתי הסוהר** (פורסם בנבו, 29.11.2017).

³⁶ אימוץ פתרון זה עשוי להתבסס מבחינה משפטית על ס' 62 לפקודת בתי הסוהר, המותיר במפורש את סמכות בג"ץ לדון בעתירות אסירים, ואולי גם על התוספת לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ז-2007, שם נכללה "עתירת אסיר" פעמיים: פעם אחת תחת הכותרת "בית משפט מחוזי", ופעם נוספת תחת הכותרת "בית משפט לעניינים מינהליים" (וראו גם תק' 9 לתקנות אלה).